

הרב אליעזר שם-טוב
דובי ליברמן

תניא

לאנשים
כמוך
וכמוני.

פרקי ספרו המונומנטלי
של רבי שניאור זלמן מלאדי
בהגשה עכשווית

פרק
ה

סוד
התורה

■ אחת מכלל תרי"ג המצוות היא מצוות תלמוד תורה, אך במצווה הזו אנו עוסקים אולי יותר מאשר בכל מצווה אחרת. גם חכמים הפליגו בשבחה, ואמרו עליה שהיא שקולה כנגד כל המצוות כולן. לכאורה, הדבר אינו מובן. בניגוד למצוות מעשיות, שאנו מחויבים בהן בכל עת, התורה כוללת סוגיות רבות שהן תיאורטיות בלבד. אם כן, מדוע מעלתה עליונה כל-כך?

אדמו"ר הזקן מסביר: מעלת התורה אינה נובעת דווקא מן "השורה התחתונה", פסק ההלכה המכוון את המציאות החיצונית, אלא מן המהות העליונה המגולמת בתוכה. סוגיות התלמוד יורדות לפרטי פרטים של דין ודברים בין אדם לחברו, מציאות שיייתכן ותהיה וייתכן ולא תהיה, וכל זאת למה? כדי להניח לפנינו את רצון ה', גילוי א-לוהות, כפי שהוא משתקף בעוד זווית, בעוד פרט קטן, ולאפשר לנו ללמוד אותו, להבין אותו, לדעת אותו.

מה קורה כאשר אנו לומדים תורה? דבר שלא ניתן למצוא כמותו בעולם הגשמי: אחדות גמורה ומוחלטת של הלומד והנלמד. לאחדות הזו שני צדדים: מצד אחד השכל נתון כולו למאמץ השכלי, ובתוך כך הוא מתלבש בתוך הסוגיה הנלמדת, נתפס בתוכה ומוקף על-ידה; ומצד שני, לאחר שהשכל מבין היטב את הסוגיה, הרי הוא תופס אותה, מקיף אותה בתוכו.

אם נשווה את פעולת התורה לפעולת המצוות, הרי שכאשר אנו מקיימים מצוות אנו מוסיפים לנפש הא-לוהית לבוש, אולם כאשר אנו לומדים תורה אנו מספקים לה מזון. לבוש ומזון הם משלים גשמיים לשני סוגים של אור א-לוהי: אור מקיף ואור פנימי. האור המקיף דומה ללבוש, הוא עוטה את הנפש ומקיף אותה מכל עבריה, אך אינו נכנס בתוכה ואינו הופך לאחד עמה. האור הפנימי דומה למזון, הנכנס אל פנימיות האדם, מתעכל במעיו, הופך לאחד עמו ומוסיף לו כוח וחיות. אין מעלה גדולה מזו, שהנפש מקבלת את מזונה "מחיי החיים אין-סוף ברוך-הוא, המלוכבש בחכמתו ותורתו שבקרבה". על כך אומר הפסוק: "ותורתך בתוך מעי".

אם אני זוכר נכון, התלמוד עוסק בשוורים וחמורים. לי אין שור או חמור, אני לא גר בחווה ואני לא מתכנן להיות רב. מדוע עליי ללמוד תורה?

בתלמוד יש מגוון עצום של נושאים, החל מסודות מעשה בראשית, דרך משא ומתן בכל דין אפשרי בתורה וגם - נכון - לא מעט שוורים וחמורים. אפשר למצוא אותם משוטטים לרוב בדפי סדר נזיקין, משום שהשוורים והחמורים היו המכונות והטרקטור של היום, והמקום שהם תפסו בחיים הצדיק לא מעט דיונים, תקנות וכללים.

אבל לא פלא שנתפסת דווקא לסוגיות הללו, כי השוורים והחמורים מביאים אותנו לעצם העניין: האם התורה היא אוסף של חוקים? האם המטרה של הפסוקים, המשניות או הסוגיות שעוסקות בשוורים וחמורים היא אך ורק להסדיר את היחסים בין בני אדם שמשתמשים באותו מרחב?

אם זה כך, באמת לא מובן למה כל יהודי מצוה להגות בתורה יומם ולילה ולדעת את כל המצוות. האם כל אחד צריך להתמחות בדיני נזיקין כאילו הוא לומד לבחינות בלשכת עורכי הדין? לא מובן גם למה כל-כך הרבה פסוקים מתפייטים על התורה ומכנים אותה בכינויי אהבה כמו "אילת אהבים ויעלת חן" (משלי ה, יט). גם עורכי הדין הבקיאים ביותר לא מכנים כך את ספרי החוקים שלהם...

פרק ה בתניא מספר למי שהולך בדרך הזו שיש לו טעות בהבנת מהותה של התורה. בסוגיות של שוורים וחמורים כמו גם בסוגיות אחרות - התורה אינה גוש של ידע שצריך לעבור מהספר אל המוח שלנו, התורה היא איילת אהבים. המהות שלה היא לחבר באהבה בינינו ובין הקב"ה, לתת לנו אפשרות לייחוד, מצב שהוא לא רק "להיות ביחד" אלא ממש "להיות אחד".

איך זה קורה?

כל אות בתורה מבטאת חכמה אֵלֹהִית, רצון אֵלֹהִי, ובתוך החכמה והרצון האֵלֹהִיים נמצא הקב"ה בעצמו. לכן, כשאתה לומד סוגיה בתלמוד, וממש לא משנה איזו, אתה מוצא את עצמך מוקף בחכמת ה' ובו זמנית גם תופס משהו ממנו בשכל שלך.

אז נכון, יש בתורה התייחסות לכל פרט קטן במציאות, ולכן התלמוד דן גם בדברים שלא

מטרידים אותך ואפילו בדברים שאינם עוד חלק מן המציאות שלך (צרעת, למשל). אבל בתוך כל מילה בתורה שבכתב ושבעל-פה או דיון בתלמוד הקב"ה מופיע, מדבר אלינו ונותן לנו אפשרות להתייחד אתו באהבה.

מעשיות היא תכונה נפלאה. כשחכמים הגדירו שלושה עמודים של עבודת ה' שעליהם עומד העולם כולו, הם נתנו עמוד אחד לתפילה, עמוד אחד לתורה ועמוד אחד לגמילות חסדים. אלו ששייכים לעמוד האחרון בדרך כלל מצטיינים לא רק בצדקה, אלא בכל הצדדים המעשיים של התורה. הם אלו שמארגנים את בית הכנסת, שרואגים לתשתית הדרושה לחיים יהודיים בכל מקום שהוא, ויש להם תענוג גדול כשהם מצליחים להתגבר על קשיים ולהדר במצוות.

מי שחי חיים כאלה, בעצם מגשים את השורה התחתונה של התורה. כל מה שכתוב הוא עושה - ועם כל הלב והנשמה. אם כך, באמת, למה חשוב שגם הוא יקדיש זמן ניכר ללימוד התורה?

אז קודם כל, חשוב לדעת שגם תלמוד תורה הוא מצווה מעשית, ללמוד ולבטא את המילים של התורה בפה. מי שמהדר במצוות מעשיות, יהדר גם במצווה הזו.

אבל יש כאן עוד נקודה חשובה מאוד: כל מצווה שאדם מקיים מאירה עליו באור אֱלֹהֵי שְׁעוֹטָף ומקיף אותו כמו לבוש. תורה, לעומת זאת, היא גם לבוש וגם מזון. האור האֱלֹהֵי שבה נכנס לתוך הנפש ומחיה אותו, ממש כמו שהאוכל והשתייה מחיים את הגוף הגשמי. אין ספק שאנחנו צריכים את שני הדברים, גם אם אחד מהם יותר טבעי לנו.

17 | מזון לנשמה

אני אדם מעשי, אוהב לפעול בשטח ולהשיג תוצאות. האם אני עדיין צריך ללמוד תורה? למה זה יכול להועיל?

פרק

ניצחון!
(כמעט)

■ כל אחד מאתנו הרגיש, מרגיש וירגיש על בשרו את הפער הכואב שבין המצוי לרצוי במציאות. גם במלחמת שתי הנפשות, ואפילו כשמנצחים בה, קיים הפער הזה.

בפרק א אדמו"ר הזקן זרק מושגים יסודיים כמו צדיק, בינוני ורשע, ואתגר את ההגדרות המקובלות שלהם. צדיק הוא לא מי שיש לו פלוס בחשבון העו"ש שלו, אלא מי שהוא טוב במהותו ואין בו שום רע. רשע הוא לא מי שעשה יותר עבירות ממצוות, אלא מי שנותן מקום בתוכו לשלטון הרע. בינוני נשאר בסימן שאלה. כעת חוזרים לדמותו של הצדיק ומגדירים במדויק את ההבדל בין צדיק לגמור לצדיק שאינו גמור:

צדיק גמור הוא הרצוי האידיאלי, דמות שמופיעה לאורך ההיסטוריה לעתים נדירות בלבד. משה רבנו. רבי שמעון בר יוחאי. דמות שניצחה את המלחמה באופן מוחלט, שמושלת לבדה בכל פינות הגוף והנפש, שאין לה שום תחרות - כי גם את הנפש הבהמית היא הבעירה באש של אהבת ה'.

צדיק שאינו גמור הוא הרצוי של כל אחד מאתנו, ועדיין - הוא "אינו גמור". הוא מגיע להכרעה טקטית מוחצת בשדה הקרב, משמיד את מטוסי האויב ומחסל את יכולתו ההתקפית, אבל עדיין אינו מצליח לנטרל אותו לגמרי. הרע של הנפש הבהמית עודנו קיים בתוכו, גם אם הוא נדחק לפינות נסתרות שמהן איננו יוצא כלל.

יש כאן מסר עמוק: ניצחון כוחני לעולם אינו יכול להיות מוחלט, ומכאן שלא זו המטרה. ניתן להשתמש בכוח, בכפייה עצמית, ביכולות ריסון ואיפוק, כדי להגיע להישגים זמניים ולאפשר לעצמנו להיבנות באופן הנכון וללא הפרעות; אך החזון הוא למוסס את ההתנגדות, להעלים את החיכוך, להביא לכך שגם הנפש הבהמית תרצה את ה', תאהב אותו ותתמסר אליו.

רוב הצדיקים הגדולים שאנו מכירים הם במדרגת צדיק שאינו גמור. צדיק גמור הוא מציאות נדירה ביותר. שני סימני היכר מבחינים בין שתי המדרגות: הראשון הוא שנאת הרע - צדיק גמור שונא את הרע באותה עוצמה שהוא אוהב את הטוב. אין אצלו יחס מורכב. לא כך צדיק שאינו גמור, ששנאת הרע שלו אינה יכולה להיות שלמה - משום שגם בתוכו יש רע. השני הוא המניע הפנימי - צדיק שאינו גמור עובד את ה' מתוך צימאון עצום. הוא צמא להיות דבק בה', לבטל את הפער שבין העולם התחתון לעולם העליון, להתעלות ולהתקדש. צדיק גמור אינו מרגיש את הפער הזה, והוא עובד את ה' אך ורק בשביל ה' - לא בשביל עצמו.

מלחמה גורלית, עיר קטנה,
מלך ואשת פיתוי, זה נשמע לי
קצת מוגזם. הכל קיצוני כל-כך.
אני בעד איזון: קצת רוחניות,
קצת גשמיות, למה זה חייב להיות
אז-או?

כי יש דברים בחיים שהם כאמת אר-או. או שאתה מתחתן עם האישה הזו ואוהב אותה ומסתכל רק עליה, או שלא. אין פה דרגות ביניים, אין שטח אפור.

כמובן, זה לא אומר שאין נפילות ושלא שייך לעשות תשובה. כולנו אנשים מורכבים, יש בנו אזורי אור ואזורי צל, אבל אם אתה שואל מה האמת, מתוך איזו הנחה צריכים לצאת כשמתכננים את הצעד הבא, התשובה היא חדה: יש בעולם שני צדדים. רק שני צדדים. האחד - צד הקדושה, והאחר - סטרא-אחרא (שזה בארמית פשוט "צד אחר").

סטרא-אחרא, צד אחר, זה כינוי די 'אפור' לאויב כל-כך מר. למה? מפני שהמלחמה היא לא כנגד דברים 'שליליים' בהכרח, מעשים רעים או מידות מגוננות. המלחמה היא על השייכות, על האהבה: האם אני שייך לה', אוהב אותו במסירות נפש והולך רק אחריו, או שאני מוכן לתת מקום גם לתרמית הזו שיש גם משהו 'אחר' חוץ ממנו, שיש עוד דברים שצריך להביא בחשבון, עוד שיקולים, איזון.

מנה פלאפל מצד עצמה - או גשמיות בכלל - היא לא דבר שלילי. אבל לחשוב שגשמיות יכולה להיות מנותקת מה' - זה לא יכול להיות. מתוך התפיסה הזו אדמו"ר הזקן נותן מדר פנימי מדויק שעושה סדר במושגים ומגדיר מיהו צדיק אמיתי, צדיק גמור: מי ששונא את הסטרא-אחרא לגמרי, מכל הלב.

צדיק הוא מי שאהבת ה' שלו ממלאת אותו עד כדי כך שלא נשאר מקום לשום דבר אחר. כשהוא אוכל, הוא עם ה'. כשהוא ישן, הוא עם ה'. כשהוא יוצא לטיול קטן ברחוב, הוא עם ה'.

אלה הם הצדיקים, וכאלה אין הרבה, צריך להודות. ויש גם בינונים, שעוד נשמע עליהם הרבה בהמשך, שצריכים להיאבק כדי להיות עם ה' בכל רגע ובכל מצב. מה שמשותף לכולם הוא שבראש הם יודעים את האמת, שאין שום דבר בעולם שמותר לו להיות 'אחר', מנותק מעבודת ה'. הלוואי שיהיה חלקנו עמהם.

פדק
יז

רגש שכלי,
רגש מעשי

■ הנחת היסוד של התורה היא ש"קרוב אליך הדבר מאוד בפיוך ובלבבך לעשותו" (דברים ל, יד). לא כתוב קל, כתוב קרוב. הפסוקים הקודמים בפרשת ניצבים אומרים ש"לא בשמים היא... ולא מעבר לים היא", משמע שקרוב = נגיש, סביר, אפשרי, נתון לבחירת האדם. אין כוח עליון שמונע מאתנו לקיים את כל דברי התורה, בפינו ובלבבנו ובמעשינו.

אממה, שזה לא ככה. אנחנו יודעים את זה. איפה אהבה, איפה יראה... מי שחי איפה שאנחנו חיים, קשה לו להגיד ברצינות שכל אחד יכול להגיע לאהבת ה' וליראת ה' באמת. זה דורש רמות אחרות של מודעות, שלא קיימות בכלל במציאות המגעגעת שלנו. אבל התורה נצחית. זה חייב להיות אמת. יש לנו כאן קונפליקט רציני.

אדמו"ר הזקן מסביר: נכון דיברנו בפרק הקודם על אהבה גלויה ובווערת, ואמרנו שלא כולם מצליחים? שיש מי שאצלו האהבה תישאר תמיד קצת תיאורטית? שלמרות שהוא מבין היטב, וגם רוצה מאוד, הלב שלו פשוט לא מתעורר באופן הזה? שלמרות זאת הוא מצליח להיות יהודי נפלא, והתובנות שלו על האהבה והיראה גורמות לו לבחור תמיד רק בטוב ולסור תמיד מכל רע? אז זהו. זה מה שקרוב אלינו מאוד – "בפיוך ובלבבך לעשותו". לא אהבה ויראה בווערות של צדיקים גדולים, אנשים שחיים בספרות אחרות, אלא אהבה ויראה מעשיות – מחשבות, תוכנות, החלטות והרהורים שמביאים את האדם להיות "סור מרע ועשה טוב". זה מה שחשוב בעולם המעשה, ואת היתר נשאיר לעולם הבא.

והערת שוליים: יש מי שגם זה לא קרוב אליו. רשעים גמורים, כאלה שעשו Delete ליצר הטוב שלהם וקלקלו את המנגנון הטבעי של "מוח שליט על הלב". אצלם זה פשוט לא עובד, אין קשר בין המחשבות למעשים, וכצעד הראשון בדרך חזרה הם חייבים לשבור את הקליפה שאוטמת להם את הלב, להסיר את החומה שהם עצמם יצרו על-ידי הרע שעשו. החדשות הטובות הן שאין ואקום, וברגע שהרע יישבר – הטוב יעלה. ככה זה עובד.

צודק. בתחילת התניא, בדרך השער, אדמו"ר הזקן מספר מהי השאלה שעליה הוא בא לענות בכל הפרקים של הספר הזה, וכך הוא כותב:

"ספר לקוטי אמרים חלק ראשון, הנקרא בשם ספר של בינונים... מיוסד על פסוק 'כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו' (דברים ל, יד), לבאר היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעזרת ה' יתברך".

במשך שישה-עשר הפרקים האחרונים הוא מסביר לנו לאט אבל בטוח מי אנחנו, מה אנחנו עושים כאן, למה אנחנו צריכים לשאוף ועל אילו דמיונות כדאי שנוותר. בפרק הנוכחי הוא לוקח צעד לאחור ושואל שאלה מתבקשת: האם לזה קוראים "קרוב מאוד"?

הרי מי שהקשיב טוב כבר הבין שיש מצב של אהבה בוערת כרשפי אש לה', אבל הוא נחלת הצדיקים בלבד. שיש אהבה מסותרת בלב, שהיא סגולה עצומה ונפלאה אבל כאמור - היא מסותרת. שהבינוני צריך תמיד להילחם ובעצם אף פעם אינו מגיע למצב שבו אהבת ה' היא דבר "קרוב מאוד" בשבילו.

כעת, אומר אדמו"ר הזקן, הגיע הזמן לדייק את הכוונה: כשאמרתי שאסביר איך אהבת ה' יכולה להיות קרובה מאוד, התכוונתי לאהבה שהיא "לעשותו". נכון, יש עולמות עמוקים ומופלאים של אהבה רגשית, אהבה שבהתגלות לבו, ובהם הבינוני יכול לגעת רק בשעות מיוחדות - כמו בזמן התפילה למשל. אבל יש סוג של אהבה שזמינה לכל מי שיש לו מוח בקורקודו, והיא האהבה השכלית.

הבינוני נמצא במצב של העלם והסתר הנפש הא-לוהית, ולכן כשמדברים על רגש הוא מתקשה לעקוב. אצלו הדברים אינם חיים, אינם גלויים. אבל ברמת השכל, הוא מסוגל היטב לחשוב על ה' ולהיווכח בפלא הנשגב שנוכח בחייו, לחשוב על עצמו, על הנפש הא-לוהית שבקרבו, על מה שטוב לה ומגלה את תפארתה ועל מה שגורם לה כאב ועלבון. המחשבות הללו, אם הוא משקיע את עצמו בהן, מביאות לידי מסקנות מאוד ברורות:

אתה אומר בעצם שמה שאני מרגיש לא ממש רלוונטי. אז למה התורה מצווה אותי לאהוב את ה'? אפשר בכלל לצוות על דבר כזה?

פרק
יח

לא
מאמינים?
אתם פשוט
רוצים
לשמוע את
זה שוב

■ קרוב אליך הדבר מאוד. אלו מילים. לא משנה איפה אנחנו נמצאים בתסבוכת, אם הכל היה אפשרי – אם היינו יכולים להניף שרביט קסמים ולהפוך את התמונה לטובתנו – היינו רוצים שזה יהיה קרוב. מאוד. אבל הלב מסרב להאמין. זה טוב מדי, זה נותן לנו יותר מדי כוח, יותר מדי סיכויים, יותר מדי אפשרויות (בקטנה נגיד גם שלפעמים זה מטיל עלינו אחריות רבה מדי, שמעוררת התנגדות של החלקים הפחות טובים שבנו, שהיו רוצים דווקא שיעזבו אותם בשקט).

הפתרון של אדמו"ר הזקן הוא פשוט לחזור על זה עוד פעם, ולהוסיף עומק. בפרק הזה הוא קורא שוב את הפסוק – קרוב אליך הדבר, ולא סתם קרוב אלא קרוב מאוד. גם מי שלא מצליח להגיע לאהבה ויראה גלויות ובערות, כמו שלמדנו בפרק הקודם, ועוד יותר מזה – גם מי שלא מצליח אפילו לבנות תפיסת עולם מבוססת של אהבה ויראה 'מחשבתיות'. לא הולך לו, דעתו "קצרה" מדי. גם הוא יכול. רוצים לדעת איך?

אז יש בעולם אנשים שבנו את עצמם מאפס, הקימו אימפריה והתעשרו. ויש בעולם גם אנשים שקיבלו את ההון שלהם בירושה והם חוגגים עליו מבלי שעבדו יום אחד בחיים. עד עכשיו למדנו שאנחנו צריכים לחקות את הטיפוס הראשון. כעת הגיע הזמן שנדע שיש בנו גם דמיון לטיפוס השני.

אנחנו עשירים. יורשים עשירים ומפונקים. האבות שלנו, אברהם, יצחק ויעקב, באמת בנו את עצמם מאפס. הם הלכו נגד הזרם בעולם אלילי ומצאו אמונה, קדושה, אהבה ויראה. הם הלכו ממדרגה למדרגה עד שהגיעו לתואר הנדיר "מרכבה לשכינה", התאחדות אמיתית עם הא-לוהות. מהמקום הזה היתה להם האפשרות להטמיע את מה שהשיגו בדי-אן-איי של צאצאיהם, בנפש-רוח-נשמה של כל אחד ואחת מאתנו. יש לנו את זה.

איפה זה מתחבא? אפשר לראות את זה במיקרוסקופ אלקטרוני? לא, אבל יש כתובת מדויקת במבנה הנפשי שלנו: בכוח החכמה שבנפש, הראשון שבשלושת המוחין (חב"ד – חכמה, בינה ודעת. בחזרה לפרק ג). החכמה היא בעצם מה שלפני ההבנה. כשאנחנו כבר מבינים משהו, זו כבר לא חכמה אלא בינה. חכמה היא הצינור שמקשר בין מה שלמעלה מהשכל ובין השכל. בין הבלתי-נתפס ליכולת התפיסה. זה נרמז באותיות עצמן, שאם נרכיב אותן אחרת נקבל כח-מה: הכוח שאוחז ב"מה", המהות עצמה, שאי-אפשר להבין או לתפוס ולכן תמיד שואלים עליה "דגע, מה זה?", "מה יש כאן?", "מה ראת?", "וכו". זה המקום שבו האי-סוף שולח מה ששולח אל הסוף, השכל המוגבל.

מה שמעל השכל, לא מוגבל במגבלות של השכל. לכן החכמה נגישה לכיר-לם. חכמים גדולים וטיפשים גדולים. מבוגרים וילדים. אין דרישות סף, לא מנת משכל ולא קב"א ולא מבחן התאמה. אתם יהודים? סימן שיש לכם נקודה פנימית שבה אתם קשורים לה' גם אם אתם לא מבינים. במהלך ההיסטוריה הוכחתם את זה פעמים רבות מדי. כל-כך הרבה מקדשי שם שמים היו אנשים שלא למדו הרבה תורה, ואפילו לא שמרו הרבה מצוות. ובכל זאת. כי ככה. כי אי-אפשר אחרת. כי קרוב אליך הדבר – מאוד.

איך אפשר לצפות מאתנו, בני אדם
עם שכל מוגבל, להבין או
לתקשר עם אֱלֹהִים אינסופי
ובלתי נתפס?

להבין – אי־אפשר. מי בכלל אמר שהקב"ה הוא דבר שמבינים אותו? אבל לתקשר וליצור מערכת יחסים – אפשר בהחלט. שים לב, הקשרים שיש לנו בחיים בדרך כלל אינם מבוססים על הבנה. גברים רבים אינם מבינים את נשותיהם ולהפך, ויש לא מעט ספרים ואנשי מקצוע שמתדלים לעזור להם, אבל חוסר ההבנה לא הפריע להם להתחתן ולאהוב. גם מערכת יחסים עם חבר טוב לא מתחילה מהבנה או ידיעה, אלא ממה שהם שמגיע עמוק יותר.

ככל זאת, אתה צודק שבתורה בכלל ובחסידות בפרט מדברים הרבה על הבנה והשגה של הקב"ה, אז נעשה סדר:

אדמו"ר הזקן מסביר שיש בנפש שני כוחות עיקריים שקשורים לשכל – חכמה ובינה. בינה מזכירה מילים כמו להתבונן ולהבין, והיא הכוח שמאפשר לנו לנהל תהליך של התבוננות בנושא מסוים ומתוך כך להבין אותו לעומק. חכמה, לעומת זאת, תופסת את הנושא שבו היא עוסקת תפיסה על־שכלית, שהיא מצד אחד מאוד ראשונית וגולמית ומצד שני מאוד שלמה ומהותית. האותיות שלה יכולות ליצור גם את הצירוף כח־מה, כלומר: הכוח של המהות העצמית, הלא־מובנת, הלא־מוסברת.

אם הבינה היא להבין מישהו, לדעת איך הוא חושב, לצפות את תגובותיו, אז החכמה היא פשוט להכיר אותו, לקלוט את האישיות המיוחדת שלו, לגעת בו עצמו – מעבר לניתוחים וחשבונות.

חכמה ובינה עובדות צמוד, ובדרך כלל לא קל להבחין מתי נגמרת החכמה ומתחילה הבינה. ההבדל ביניהן נחשף כשאנחנו נתקלים במהות שהיא לגמרי מעל ליכולת השכלית שלנו. במצב כזה, כשהבינה מוצאת לפניה מחיצה בלתי עבירה, החכמה מסוגלת למצוא את הדלת.

אדמו"ר הזקן מצטט מהזוהר הקדוש: לית מחשבה תפיסה ביה כלל. כלומר: אין מחשבה שתופסת בה, שמתקרבת בכלל להכיל או להבין אותו. מחשבה שייכת לבינה, ובעזרתה אנחנו

פרק
חא

התמונה
הגדולה
ואנחנו

■ בפרקים הקודמים למדנו על שני עולמות שונים מאוד, שתלויים זה בזה וקשורים זה בזה: עולם המעשה ועולם הכוונה. ראינו שמצד המעשה כולנו שווים – הצדיק, הבינוני והרשע. אם יש לך יד, אתה יכול להניח תפילין. אם יש לך פה, אתה יכול לדבר בדברי תורה. זה כל מה שאתה צריך.

ראינו גם שכדי להיות יצור חי, וכדי לקיים מצוות חיות ומאירות, צריך להכניס פנימה מוח ולב, שירוממו אותן אל-על. יש לנו שתי כנפיים, אחת אהבה ואחת יראה. אדמו"ר הזקן מדגיש כאן כי כמו שהעוף לא יכול לוותר על אחת מכנפיו, גם אנו זקוקים תמיד לשתיהן. היראה קודמת לאהבה, והנוכחות שלה בנפש קריטית לא רק כשאנחנו מנסים להימנע מעבירות ("סור מרע") אלא גם כשאנחנו מדברים על תנופה של עשייה חיובית ("ועשה טוב"). במילים ברורות: יראה היא הבסיס לתמונת עולם נכונה. בלי יראה אנחנו בכלל לא על המפה, לא חיים את הסיפור הנכון, ואין סיכוי שנגיע למקום הנכון.

בהמשך לכך, מגיע אדמו"ר הזקן ופותח לנו את העיניים. כמו מורה דרך שלוקח אותנו מהעמק במעלה ההר, צעד אחר צעד עד לכיבוש הפסגה, כך עד לפרק הזה נבנו בנו יסודות תפיסת העולם ועבודת הנפש במתינות, בדקדקנות, מבלי להחסיר אף פרט. וכמו הרגע הזה, כשמגיעים לפסגה וברגע אחד נפרשים לרגלינו מרחבים אדירים, כך הגיע הזמן גם עבורנו לפתוח את העיניים ולראות מה באמת התמונה הגדולה של עבודת ה' – What it is all about.

תמונה גדולה – בשונה מתמונה קטנה. כי הסיפור שלנו בעולם הזה לא מתחיל בנו ולא נגמר בנו. בפרק לב למדנו שכל ישראל הם נשמה אחת, אלא שיש לנשמה הזו הרבה גופים. משמעות הדבר היא שאנחנו חטיבה אחת, מהות אחת, ואת כל מה שאנחנו עוברים אנחנו עוברים ביחד. אם ניקח את זה ללב, אם נבין עד כמה הזהות הפרטית שלנו היא ביטוי מיוחד ועצמאי של מהות עצומה ונשגבה, יתחולל בנו שינוי דרמטי: המודעות הפרטית תתרכך, תתגמש, תתרחב. קווי הגבול שתוחמים אותנו כאישיות פרטית יתמוססו בפני החוויה המשותפת לנו ולכל יהודי אחר על פני הגלובוס – שאנחנו חלק מהשכינה הקדושה, ניצוץ אלוהי שמחפש חיבור אל אחיו ואל מקורו.

כשמביאים את התוכן הזה אל עולם הכוונה שמאחורי קיום המצוות, לימוד התורה או התפילה – עולים לרמה אחרת לגמרי. אם ברמה הפרטית אנחנו מתעסקים בצרכי הנפש הפרטית שלנו, הרי שהתמונה הגדולה מחדשת בנו מניע שונה: "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה (ולא כפועלים עצמאיים, אלא) בשם כל ישראל". המשאלה הזו גדולה הרבה יותר מאתנו. כאשר אנו הוגים

בה, אנו לא חושבים על עצמנו. אנחנו צמאים לאור ה', אבל לא זה העניין. נשמתנו מתגעגעת, נכספת ומייחלת להיות דבוקה אל ריבוננו של עולם, אבל לא זה הסיפור. עם ה"לשם יחוד" הזה אנחנו כוללים את עצמנו במשאלת הלב הכללית, הגדולה, שמאחדת את הנשמה הפרטית שלנו עם נשמת ההוויה, כנסת ישראל, השכינה הקדושה.

מה זה בעצם "שכינה"? אדמו"ר הזקן מסביר: "רוח פיו יתברך... ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיותן ולקיימן". השכינה היא בעצם אלוהות, אבל אלוהות כפי שהיא יורדת לעולם הזה. שכינה היא האופן שבו הקב"ה השקיע את עצמו כביכול בתוך המיזם הזה של בריאת העולמות, על כל החלומות והתקוות והסיכונים והסיכוכים שכרוכים בו. הרבה פעמים אנחנו מוצאים את השכינה כאחת מצמד מילים - גלות השכינה, וזה אומר הרבה. בעצם קיומו של המושג הזה, שכינה, הקב"ה נתן לכל אחד מאתנו את האפשרות להכריע כביכול אם השכינה תשלים את תפקידה, תממש את ייעודה ותתחבר עם הרצון והתכלית שמעליה (קודשא־ברוך־הוא) - או ח"ו תרד, תתרחק משורשה, תיפול לגלות בעולם חיצוני ותיקבר תחת קליפות זרות ורעות.

האם יש לנו מה שצריך כדי לעזור לשכינה? כדי לרצות בטובתה? האם אנו מסוגלים בכלל להעתיק את נקודת המבט והעניין שלנו מהאינטרס האנוכי הצר אל ההתרחשות העצומה הזו? במילה אחת - כן. ביותר מילים - פשוט תלמדו את הפרק הזה. אסור להחמיץ.